

ШТРИХИ ДО БІОГРАФІЇ ПЕРШОПРОХІДЦЯ УКРАЇНСЬКОГО ФАРФОРУ ЛЕВА ДОЛИНСЬКОГО До 110-річчя від дня народження

Постановка проблеми. Лев Володимирович Долинський — відомий український мистецтвознавець, музеолог, котрий довгий час працював зберігачем фондів фарфору та фаянсу Львівського музею етнографії та художнього промислу середини ХХ століття. Однак досі його наукова спадщина не поцінована належним чином, також потребують уваги віхи життя і творчості дослідника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основним джерелом даної праці є архівна справа Л. В. Долинського з Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у Львові, дані з якої будуть введені до наукового обігу нами вперше. На сьогодні про життя і творчість цього мистецтвознавця оприлюднені лише окремі короткі, навіть конспективні відомості, опрацьовані Р. Фіголем, В. Ханком та організацією «Пласт» [3; 6; 7].

Ціль статті — повернути українському мистецтвознавству ім'я непересічного дослідника вітчизняного декоративно-ужиткового мистецтва Л. В. Долинського.

Виклад основного змісту дослідження. Лев Долинський народився 03.01.1906 р. в м. Перемишлі, що тоді належав Австрії (нині Пшемисль, Польща) у родині лікаря (згодом директора шпиталю) Мар'яна Долинського та Зеновії Зубрицької. Під час Першої світової війни майбутній дослідник переїхав із батьками до Кракова, де вчився у народній школі впродовж 1912–1914 рр. Юнацькі роки хлопець провів у Заліщиках (від 1914 р.) на Тернопільщині. Л. Долинський був середнім сином з п'ятерох дітей родини (мав дві старші сестри — Ольгу 1903 р. н. й Уляну 1904 р. н., та два молодших брати — Михайла 1907 р. н. і Степана 1909 р. н.) [1].

Прапрадідом майбутнього дослідника по прямій батьківській чоловічій лінії був славетний маляр родом з Білої Церкви на Київщині Лука Долинський (1745–1824), професійний художник. Він відомий, насамперед, виконанням низки ікон для львівського кафедрального собору Св. Юра та фрескових розписів, а також оформленням церковних інтер'єрів Почаєва, Жовкви, Городка. Іншим непересічним діячем культури в родині Левка був дід з материнського боку — парох Михайло Зубрицький (1856–1919), що мешкав у селі Мшанець неподалік Старого Самбору. Діти часто навідувались до нього, а Левко навіть прожив із дідом кілька років.

Оселою Зубрицьких, які брали активну участь у культурному та політичному житті, на початку ХХ ст. відвідав український письменник, вчений і громадський діяч Іван Франко, ця гостина закарбувалась у пам'яті майбутнього дослідника назавжди. Дід постійно збирав матеріали з фольклору, історії побуту та матеріальної культури, друкував свої дослідження у виданнях Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, де перебував дійсним членом від 1904 р., популяризував власні розвідки у періодиці («Діло», «Життя і слово»). Близким приятелем Долинських був відомий письменник Осип Маковей, тодішній директор заліщицької учительської гімназії. Родина брала участь в українських виставах містечка, національних святах, культурних заходах.

Після початкової домашньої освіти Лев відвідував спершу гімназію в Городенці, а згодом у Станіславові, де 1925 р. здав матуру і отримав свідоцтво зрілості. З цього періоду він став пластуном, з куренем чорноморців на каяках (байдарках) здійснював перші сплави Дніпром. За даними інтернет-джерел, був пластуном куреня ч. 11 імені Івана Мазепи (м. Станіславів), старшим пластуном 5 куреня «Довбушівці» [2].

Коли з'явилися обмеження уряду щодо навчання українців на вищих студіях, виїхав до Бельгії, де вчився у Льежі. 1925/1926 учбового року вчиться на математично-фізичному факультеті Краківського університету. Завершив освіту в Парижі, де протягом 1926–1930 рр. успішно вчився у технічному інституті (Технічна школа авіонавтики та конструкції автомобілів) і 1931 р. відбув практику на авторемонтному заводі. Одночасно вступив у якості вільного слухача на мистецтвознавчий відділ паризького університету Сорбонна, який не закінчив (склав іспити за три курси) [1].

1932 року Л. Долинський повернувся до Польщі та упродовж двох років працював інженером у Гдині (був завідуючим автотранспортним підприємством). 1935 року він одружився з учителькою Ярославою Степанівною Юрків — у заміжжі Долинською (згодом працювала у сільській школі неподалік від Варшави), уродженкою Заліщиків. Згодом працювала у Любліні (1936 р., завідуючим відділом авторемонтного заводу) та Варшаві (1937–1939 рр., службовцем відомого автоскладального заводу Лільпол, Рау і Лівенштейн), а також в українських кооперативах у Львові (від кінця 1930-х) [1].

Саме в останньому місті Л. Долинський був заарештований за політичну діяльність як член ОУН. Хоча у вересні 1939 р. йому вдалося втекти із в'язниці «Бригідки», вже у грудні майбутній дослідник був знов заарештований за спробу нелегального переходу кордону з Варшави до Львова. Аби не нашкодити рідним, змушений був змінити по батькові. За даними В. Ханка, не підтвердженими іншими джерелами, справжнє прізвище Л. Долинського звучало як Мар'янович [4]. Однак будь-яких джерел, які б роз'яснювали це питання, нами знайдено не було.

Відомо, що після арешту польською владою майбутній науковець відбував виправні роботи зі спорудження залізничної дороги в Архангельську (Росія). Далі протягом 1942–1943 рр. Л. Долинський працював механіком у Казахстані, де отримав радянське громадянство. 1944 року був мобілізований до лав Червоної Армії (пройшов до кінця війни). Повернувся мистецтвознавець до Львова 1945 року. Тут за нього поручилися дядько, професор Володимир Михайлович Зубрицький, та його дружина П'ясецька Марія Юліївна, викладач Львівського державного університету [1].

1946 року Лев Володимирович влаштувався на роботу до Львівського державного музею художньої промисловості (створений 1874-го, від 1951 р. — Український державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР) спочатку механіком гаража Львівських установ АН УРСР, надалі зарахований на науково-дослідну роботу (старшим науковим співробітником, завідувачем відділу). Вивчав колекцію гужового транспорту музею (карети, санчата тощо), меблі, килими; коштовні «дрібнички» — ювелірні вироби, годинники, тонку кераміку (створив перший довідник марок вітчизняних виробництв). На 1946 рік вступив до заочного відділення Ленінградського інституту живопису, скульптури й архітектури ім. Іллі Рєпіна, який закінчив з відзнакою.

Для захисту дисертації 1948 р. Л. Долинський закінчив вечірній інститут марксизму-ленінізму. Завдяки вихованню, життєвому досвіду та природженій інтелігентності швидко опанував музейну справу, паралельно упродовж 1948–1953 рр. навчався на факультеті мистецтвознавства у Ленінградському інституті живопису, скульптури й архітектури ім. Іллі Рєпіна. Від 1951 року, завдяки знанню багатьох іноземних мов та широті знань, Л. Долинський розпочав працю як вчений секретар музею, разом з П. Жолтовським очолював напрями науково-аналітичної роботи, тимчасово виконував обов'язки заступника директора з наукової частини (суміщав із завідуванням відділом годинників). 1952 року у Л. Долинського народилася дочка Мар'яна [1].

Після захисту теми «Художній метал у збірці Українського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР» отримав диплом з відзнакою. Лев Долинський працював спочатку з колекцією годинників Львова (результати наукової праці були оприлюднені 1957 р.), займався художнім металом Росії та України у музейній збірці і розпочав студії до кандидатської дисертації з українського фарфору та фаянсу [4].

Упродовж 1950–1962 рр. дослідник видав більше десятка ґрунтовних наукових статей за означеною проблематикою. Найвідоміші з них: «Російський і український художній метал у колекціях Музею етнографії та художнього промислу» (К., 1954, вип. 1), «Колекція годинників Українського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР» (1957, вип. 3), «Український радянський художній фарфор» («Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. — К., 1958. — Вип. IV»), «Старий український фарфор» («Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. — К., 1959. — Вип. V»), «Мотиви українського народного мистецтва в розписуванні порцеляни» («Народна творчість та етнографія. — К., 1960. — № 2»), «Фаянс західних земель України. Дорадянський період» («Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. — К., 1961. — Вип. 6») тощо.

Завдяки широкій ерудиції та фундаментальним розробкам у царині тонкої кераміки Л. Долинський став першим з двох авторів розділів з історії вітчизняного мистецтва фарфору-фаянсу до енциклопедії з мистецтва України в 6 томах, виданої Академією архітектури АН УРСР. Машинописи і рукописи підготовчих статей до цього видання нині зберігаються у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України у м. Києві (фонд П. Н. Мусієнка).

Л. Долинський як високоосвічена людина вільно володів чеською, словацькою, польською, французькою, німецькою, російською, українською мовами. 1961 року науковець захистив у Москві кандидатську дисертацію «Український художній фарфор». За матеріалами дослідження у видавництві АН УРСР 1963 р. було видано однойменну монографію [4]. Матеріал для першої історії вітчизняної порцеляни дослідник збирав по фондах державних музеїв Санкт-Петербурга, Москви, Києва, Львова, Сум та приватних колекцій Києва і Львова.

Загалом, слід зазначити, що Л. Долинський вперше розробив систему типологізації пам'яток старого фарфору України, зокрема Корця, Городниці, Баранівки. Коли монографія за темою дисертації побачила світ, життя автора згасло. Він помер 03.09.1963 року. Похований відомий знавець українського фарфору у Львові на Личаківському цвинтарі. Непубліковані праці Лева Долинського зберігаються у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. Василя Стефаника, архіві Львівського музею етнографії та художнього промислу НАН України.

Висновки. Варто наголосити, що непересічна наукова спадщина Лева Володимировича Долинського цілком заслуговує на окреме видання, оскільки має надзвичайну широту кругогляду у питаннях історії мистецтва та дизайну техніки. Нічого з того, що було зроблене дослідником, не відповідає виміру «писаного на колінах», ярлик якого був йому причеплений «советами». Уважно вивчивши творчий шлях науковця, варто наголосити, що кожна праця цього автора — то квінтесенція ерудиції та наукового фундаменталізму. Окремі розробки Л. В. Долинського і понині лишаються взірцевими і «хрестоматійними».

Література

1. Архів Львівського музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. Особові справи працівників музею, які звільнені з роботи 1963 р. На 278 арк. — Арк. 71–113.
2. Вічна Ватра на Личакові (могили пластунів у Львівському історико-культурному музеї-заповіднику «Личаківський цвинтар») [Текст]. — Львів : ЗУКЦ, 2007. — 76 с.
3. *Долинський Л.* — пластун [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.plast.org.ua/sto/dolinet/?dest=printer>. — Дата доступу: 06.09.2015.
4. *Долинський А. В.* Український художній фарфор [Текст] / Лев Володимирович Долинський. — К. : Вид-во Акад. наук УРСР, 1963. — 88 с. : іл.
5. *Кошовий О.* Лев Долинський — дослідник [Текст] / О. Кошовий // Мистецтвознавство. — Львів, 2006. — С. 174–176.
6. *Фіголь Р.* Лев Долинський (1906–1963) [Текст] / Р. Фіголь // Мистецтвознавство. — Львів, 2006. — С. 171–173.
7. *Ханко В.* Долинський Лев Володимирович [енциклопедична стаття] / В. Ханко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=20620. — Дата доступу: 06.09.2015 р.
8. Художники України [Текст] : Енциклопедичний довідник / Ін-т проблем сучасного мистецтва АМУ; редкол. : В. Сидоренко (голова) та ін. — К. : Інтертехнологія, 2006. — С. 221.

Школьна О. В. Штрихи до біографії першопрохідця українського фарфору Лева Долинського:

До 110-річчя від дня народження

Анотація. Стаття присвячена висвітленню життєвих і творчих реалій відомого українського мистецтвознавця і музеолога першої половини — середини ХХ ст. Лева Володимировича Долинського. Знавець великосвітського художнього металу, годинників, фаянсу і фарфору, цей науковець, який пройшов вишкіл у Сорбонні, свого часу змінив уявлення про цілі види українського декоративно-ужиткового мистецтва.

Ключові слова: Лев Володимирович Долинський, Україна, ХХ століття, фарфор.

Школьная О. В. Штрихи к биографии первопроходца украинского фарфора Лева Долинского:

К 110-летию со дня рождения

Аннотация. Статья посвящена освещению жизненных и творческих реалий известного украинского искусствоведа и музеолога первой половины — середины ХХ ст. Лева Владимировича Долинского. Знаток великосветского художественного металла, часов, фаянса и фарфора, этот ученый, прошедший вышкoл в Сорбонне, в свое время изменил представление о целых видах украинского декоративно-прикладного искусства.

Ключевые слова: Лев Владимирович Долинский, Украина, ХХ столетие, фарфор.

Shkolna O. V. Strokes to the biography of the Ukrainian porcelain pioneer Leo Dolynsky:

To the 110th anniversary of his birth

Summary. The article devoted to the coverage of vital and creative realities of the famous Ukrainian art critic and museology of the first half — the middle of the ХХ century, Lev Dolynsky. He was an expert of aristocratic art metal, clocks, pottery and porcelain. At one time he changed the whole idea of the kinds of Ukrainian decorative and applied art.

Keywords: Lev Dolyna, Ukraine, ХХ century, porcelain.